

УДК 378.147+614.23

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВНИЙ ПРІОРИТЕТ ВИКЛАДАННЯ ПЕРВИННОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРЕПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ЗАГАЛЬНА ПРАКТИКА - СІМЕЙНА МЕДИЦИНА»

Глушко Л. В., доктор медичних наук, професор
Федоров С. В., доктор медичних наук, професор
Симчич Х. С., кандидат медичних наук, доцент
Гавриш Т. Ю., кандидат медичних наук, доцент
Козлова І. В., кандидат медичних наук, доцент
Рудник В. Т., кандидат медичних наук, асистент
ВДНЗ України «Івано-Франківський національний медичний університет» (Україна)

Резюме. Пріоритетним напрямом модернізації системи вищої медичної освіти є необхідність підвищення якості підготовки медичних кадрів. Компетентісний підхід вимагає від освітянської спільноти подальшої активізації модернізаційних процесів в системі безперервного професійного навчання і розвитку. **Мета** роботи є обґрунтування актуальності та необхідності компетентісного підходу як засобу модернізації викладання на етапі первинної спеціалізації та перепідготовки лікарів загальної практики-сімейної медицини. **Матеріали та методи дослідження.** Проаналізовано наукові публікації, що визначають компетенції сімейного лікаря. Висвітлено напрями роботи та досвід кафедри терапії і сімейної медицини післядипломної освіти у підготовці висококомпетентних фахівців первинної ланки.

Результати дослідження та їх обговорення. У статті визначено актуальність і доцільність застосування основних принципів компетентісного підходу при викладанні первинної спеціалізації та перепідготовки лікарів загальної практики-сімейної медицини. **Висновки:** компетентісний підхід до викладання первинної спеціалізації та перепідготовки є одним з пріоритетних в післядипломній освіті лікарів, професійна компетентність є показником професіоналізму, фахової майстерності, належної готовності до роботи. **Перспективи подальшого вивчення теми.** Вивчення досвіду інших кафедр післядипломної освіти щодо подальшого удосконалення викладання первинної спеціалізації з акцентом на ті життєві і професійні компетентності, що необхідні в професійній діяльності та перепідготовки лікарів загальної практики - сімейної медицини.

Ключові слова: компетентісний підхід, первинна спеціалізація, перепідготовка, загальна практика-сімейна медицина.

Резюме. Приоритетным направлением модернизации системы высшего медицинского образования является необходимость повышения качества подготовки медицинских кадров. Компетентный подход требует от образовательного сообщества дальнейшей активизации модернизационных процессов в системе непрерывного профессионального обучения и развития. **Цель работы** является обоснование актуальности и необходимости компетентностного подхода как средства модернизации преподавания на этапе первичной специализации и переподготовки врачей общей практики-семейной медицины. **Материалы и методы исследования.** Проанализированы научные публикации, определяющие компетенции семейного врача. Освещены направления работы и опыт кафедры терапии и семейной медицины последипломного образования в подготовке высококомпетентных специалистов первичного звена. **Результаты исследования и их обсуждение.** В статье определена актуальность и целесообразность применения основных принципов компетентностного подхода при преподавании первичной специализации и переподготовки врачей общей практики-семейной медицины. **Выводы:** компетентный подход к преподаванию первичной специализации и переподготовки является одним из приоритетных в последипломном образовании врачей, профессиональная компетентность является показателем профессионализма, профессионального мастерства, надлежащей готовности к работе. **Перспективы дальнейшего изучения темы.** Изучение опыта других кафедр последипломного образования по дальнейшему совершенствованию преподавания первичной специализации с акцентом на те жизненные и профессиональные компетентности, необходимые в профессиональной деятельности и переподготовки врачей общей практики – семейной медицины.

Ключевые слова: компетентностный подход, первичная специализация, переподготовка, общая практика-семейная медицина.

Summary. The priority of the modernization of higher medical education is the need to improve the training of medical personnel. Competence approach requires of the educational community further acceleration of modernization processes in the system of continuous professional training and development. The purpose of the article is to explain the

relevance necessary competence approach as a means of modernizing teaching at the stage of initial specialization and training of general practitioners in family medicine. **Materials and methods.** Scientific publications that define the competences family doctor were analyzed. The areas of work and experience of the therapy and family medicine postgraduate training department are showed. **Results and discussion.** The relevance and feasibility of the basic principles of competence approach in teaching primary specialization and retraining of general practitioners of family medicine are detected in the article. Analyzed scientific publications that define the competences family doctor. Deals with the areas of work and experience of therapy and family medicine postgraduate training of competent professionals primary care. **Conclusion.** Competence approach to teaching primary specialization and retraining is a priority in postgraduate education of doctors. A professional competence is a measure of professionalism, professional skills, good preparedness for a work. **Perspectives.** Studying the experience of other departments of postgraduate studies for developing educational process of general practitioners in family medicine.

Key words: competence approach, primary specialization, retraining, general practice, family medicine.

Вступ. Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) визначає «компетентність» як динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особистості успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом [1, 5] здобуття вищої та післядипломної освіти.

«Головним сьогоднішнім завданням стало формування компетентних людей – таких, які були б здатні застосовувати свої знання в умовах, що змінюються, і ... чия основна компетенція полягає в умінні включатися в постійне самонавчання впродовж усього життя» (М. Ш. Ноулз).

Постановка проблеми. У сфері надання первинної медичної допомоги виникла потреба в висококваліфікованих лікарях, які володіють фундаментальними знаннями, вміннями і навичками, здатні комплексно підходити до вирішення неординарних питань та зможуть забезпечити надання 80-85% медичних послуг [8, 9]. Теорія компетенцій та компетентний підхід набувають усе більшої популярності в системі медичної освіти, оскільки на них базується ефективне надання медичної допомоги населенню та діяльність медицини в цілому [1, 7, 8]. На превеликий жаль, при наявності постійних тестових завдань протягом всього навчання в університеті майбутні лікарі зіштовхуються з неабиякими труднощами в діагностично-лікувальній тактиці ведення хворих, коли треба самостійно прийняти рішення і визначити маршрут пацієнта, а не вибрати один правильний варіант із запропонованих відповідей. Тому дуже важливим є формування цілісного клінічного мислення як основної ознаки компетенції лікаря [6].

Пріоритетним напрямом модернізації системи вищої медичної освіти є необхідність підвищення якості підготовки медичних кадрів [3]. Компетентісний підхід вимагає від освітянської спільноти подальшої активізації модернізаційних процесів в системі безперервного професійного навчання і розвитку [1, 7].

Аналіз останніх досліджень. Впродовж останнього десятиліття численні наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених привертають увагу освітньої спільноти до понять «компетентність» і «компетентісний підхід». Зокрема компетентісну модель освітньої програми досліджували О. Амосов, Ю. Бойчук, І. Драч, М. Нагач, Ф. Тихомірова, П. Бачинський, Г. Єльнікова та ін. [1, 2, 9]. Як основу освітньо-кваліфікаційної характеристики лікаря загальної практики-сімейної медицини проблематика компетентісного підходу висвітлена науковцями і співробітниками Українського інституту стратегічних досліджень та Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Компетентісний підхід до викладання дисциплін є однією з основних тем освітньо-медичних конференції у всіх ВУЗах України.

Компетентність виражає значення традиційної тріади «знання, уміння, навички», поєднуючи їх між собою та визначається як поглиблене знання дисципліни та освоєння практичних навичок. Також компетентність доцільна для опису реального рівня підготовки спеціаліста, якого вирізняє здатність з-поміж розмаїття рішень обирати найбільш оптимальне, аргументовано відкидати хибні рішення, піддавати сумнівам ефективність, тобто володіти критичним мисленням. Компетентність передбачає постійне оновлення знань, володіння новою інформацією для успішного вирішення професійних завдань у даний час і в даних умовах, тобто вона є здатністю до актуального виконання діяльності. і включає в себе як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння, навички) компоненти. Це означає, що компетентна людина повинна не тільки розуміти сутність проблеми, але й уміти практично її вирішувати [2].

Ціллю роботи є обґрунтування актуальності та необхідності компетентісного підходу як засобу модернізації викладання на етапі первинної спеціалізації та перепідготовки лікарів загальної практики-сімейної медицини.

Виклад основного матеріалу. Беззаперечно, якісна робота системи охорони здоров'я є насамперед відображенням рівня кваліфікації спеціалістів медичної галузі і сімейних лікарів, як основної ланки надання медичної допомоги. Основними елементами, що формують компетенцію лікаря є знання, навички і спроможності, мотиви та особистісні властивості інтерна та спеціаліста, які проходять первинну спеціалізацію та перепідготовку на етапі післядипломної освіти [4].

Особливого значення в процесі навчання набуває перехід від теоретичних знань до формування професійних компетенцій. На базі кафедри терапії і сімейної медицини післядипломної освіти ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет» використовуються як первинна спеціалізація з фаху «Загальна практика-сімейна медицина», так і перепідготовка кадрів, що забезпечуються відповідними освітньо-професійними програмами. Існуюча система підготовки лікарів сімейної медицини Прикарпаття має потужний кадровий потенціал, достатню матеріальну базу та плідні професійні стосунки з закладами охорони здоров'я.

Особливостями навчання на основі компетентності є концентрація на вихідних результатах, здатність виконувати практичні навички і всі завдання лікаря сімейної медицини, навчання повинне здійснюватися у виробничих умовах [9]. За ініціативою Івано-Франківського національного медичного університету, вперше в Україні, Міністерством охорони здоров'я України листом № 8.02-74/1351 від 30.05.2002, ряд лікувальних закладів первинної медико-санітарної допомоги Івано-Франківської області були затверджені клінічними базами для післядипломної підготовки спеціалістів за фахом «Загальна практика – сімейна медицина». Таким чином, вже з перших циклів навчання інтерни та курсанти мають змогу проходити навчання у реальних умовах їхньої майбутньої діяльності та комплексного освоєння теоретичного матеріалу і практичних навичок безпосередньо при роботі з різними контингентами пацієнтів.

Серед професійних компетенцій в ході навчання слід акцентувати увагу на *спеціальній компетентності*, як володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні та подальший професійний розвиток; *соціальної компетентності*, як володіння прийомами професійного спілкування, етико-деонтологічними принципами; *особистісної та індивідуальної компетентності*, як здатність до самовираження і саморозвитку, протистояння професійним деформаціям [2].

Таким чином, в ході самостійної лікарської діяльності лікарі-інтерни та курсанти самостійно ведуть прийом хворих з синдромальним і диференційованим розбором захворювань під керівництвом викладача, беруть участь в конференціях по обговоренню клінічних випадків попередніх чергувань та цікавих мультиморбідних клінічних ситуаціях. Інтерни організують співбесіди з матерями дітей до року про щоденний догляд, профілактику інфекцій, необхідність вакцинації, надання медичної допомоги в домашніх умовах, впроваджують в практику рекомендації по підтримці грудного вигодовування. Лікарі-інтерни і курсанти проводять патронажні огляди дітей першого року та огляди перед проведенням календарних щеплень, профогляди школярів перед початком та на початку навчального року, здійснюють поточний прийом дітей і дорослих різних вікових категорій із розробкою їх діагностичного маршруту. У ході щоденної діяльності здійснюють соціологічні опитування, анкетування щодо проявів хронічних захворювань, якості життя і прихильності пацієнтів до лікування, а також ознайомлюються і вчать правильно оформляти облікову документацію сімейного лікаря. Проводять огляди хворих, що знаходяться в стаціонарі в дома та здійснюють активні патронажі хворих, які потребують паліативної допомоги. Під час обходів у денному стаціонарі беруть участь в консультуванні пацієнтів. Регулярно доповідають на щотижневих лікарських конференціях. В ході індивідуальної теоретичної і практичної підготовки майбутні лікарі загальної практики - сімейної медицини вдосконалюють знання стандартів і протоколів надання медичної допомоги, оволодівають практичними навичками, використання надання невідкладної медичної допомоги при обслуговування викликів сімейного лікаря. Ще однією перевагою безпосередньої роботи інтернів і курсантів на клінічних базах є можливість ознайомлення з особливостями співпраці

сімейної медицини з іншими закладами охорони здоров'я, диспансеризацією хворих, обліковою документацією і нормативами документами скерування на ЛКК та МСЕК, направленням на санаторно-курортне лікування.

Компетентність як інтегративна складова фаховості лікаря загальної практики-сімейної медицини, що може проявитися в професійній діяльності [2], тому на кафедрі обов'язковою складовою підсумкової атестації лікарів-інтернів та іспиту курсантів є практична частина.

Сучасний розвиток медичної науки і практики зумовлюють необхідність постійно вносити корективи в підготовку медичних працівників і сімейних лікарів, зокрема, із наближенням їх освіти до міжнародних стандартів, але і зберегти ті переваги національної медичної освіти, що стали фундаментом сучасної медицини. Вища медична освіта повинна забезпечити високоякісну компетентісну підготовку сімейних лікарів, оскільки від рівня первинної підготовки сімейних лікарів та перепідготовки залежить якість надання медичної допомоги населенню країни.

Висновки: компетентісний підхід до викладання первинної спеціалізації та перепідготовки є одним з пріоритетних в післядипломній освіті лікарів, професійна компетентність є показником професіоналізму, фахової майстерності, належної готовності до роботи.

Перспективи подальшого вивчення теми. Вивчення досвіду інших кафедр післядипломної освіти щодо подальшого удосконалення викладання первинної спеціалізації з акцентом на ті життєві і професійні компетентності, що необхідні в професійній діяльності та перепідготовки лікарів загальної практики - сімейної медицини.

Література

1. Амосов О. Ю. Безперервна освіта як основа формування компетенцій державного службовця / О. Ю. Амосов // Управління розвитком: збірник наукових праць.— 2012. —№ 8 (129). — С. 48-49.
2. Бойчук Ю. Д. Компетентісний підхід як основа модернізації сучасної освіти /Ю. Д. Бойчук// Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти: наук. метод. журн. —Чернівці : Черемош, 2013. —Вип.13. —С.130-135.
3. Бухальська С. Компетентісний підхід. Теоретичний аналіз Ключових дефініцій вищої медичної освіти / С. Бухальська // [Нова педагогічна думка](#).— 2009. — № 2. — С. 84-87.
4. Глушко Л. В. Рациональний підхід до викладання інтернатури за спеціальністю "Загальна практика - сімейна медицина" в амбулаторно-поліклінічних умовах/ Л. В. Глушко, Х. С. Симчич, Т. Ю. Гавриш [та ін.] // [Сімейна медицина](#). — 2015. —№ 4. — С. 17-19.
5. Ілащук Т. О. Викладання «Внутрішньої медицини» на основі компетентісного підходу на кафедрі пропедевтики внутрішніх хвороб / Т. О. Ілащук, Л. В. Мікулець //Актуальні питання якості медичної освіти : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Тернопіль, 12–13 трав. 2016 р.) : у 2 т. / Терноп. держ. мед. ун-т ім. І. Я. Горбачевського. – Тернопіль : ТДМУ, 2016. – Т. 1. – С.173-175.
6. Малик Н. В. Особливості викладання сімейної медицини лікарям інтернам / Н. В. Малик, О. В. Карая //Організація навчального процесу студентів з різними кваліфікаційними рівнями підготовки в ХНМУ : матеріали XLVII навчально-методичної конференції, Харків, 27 листопада 2013 р. / ХНМУ. – Х., 2013. – С. 239-241.
7. Москалик Г. Ф. Безперервна освіта та сучасний інформаційний простір/ Г. Ф. Москалик // [Wspolpracaeuropejska](#)— 2015. —№ 5 (5). — С. 24-34.

Повний список літератури знаходиться в редакції.